[1]अन्वग् भूत्वा-अन्वग्भूय वा गतः।

अनुभूय, अनुभाव्य, अनुबुभूष्य, अनुबोभूय्य;

अग्रेभावम्-प्रथमंभावम्-पूर्वम्भावम्, मुखतोभावम् वा गतः। नानाभावं-विनाभावम् वा गतः। द्वैधंभावं-द्विधाभावं वा गतः। तूष्णीं भावम् अन्वग्भावं वा गतः।

भावम् २ } भावम् २ } बुभूषम् २ } बोभूयम् २; }
भूत्वा २ } भावयित्वा } बुभूषित्वा २ } बोभूयित्वा २; }

[2]भूमिः, [3]भूरिः, [4]अद्भुतम्, [5]भावित्रम्।

(1166) "भू प्राप्तौ" (X-चुरादिः-1845. सक. सेट्. आत्म.) [अ]

आधृषीयः।

---

1. 'अन्वच्यानुलोम्ये' (3-4-64) इत्यनेनान्वक्छब्द उपपदे धातोरस्यानुलोम्ये द्योत्ये क्त्वाणमुलौ भवतः। तृतीयाप्रभृतित्वात् (2-2-21) समासविकल्पः। **आनुलोम्यम्**=अनुकूलता।
2. '**भुवः** कित्' (द. उ. 1-16) इति मिप्रत्ययः, स च कित्। तेन गुणो न। भवन्त्यस्यां भावा इति **भूमिः**।
3. 'अदिशदिभू—' (द. उ. 1.34) इति क्रिन्प्रत्ययः। भवतीति **भूरिः**= बहुः, सुवर्णं च।
4. 'अदि **भुवो** डुतच्' (द. उ. 6-22) इति डुतच्प्रत्ययः।
5. '**भू**वादि—' (द. उ. 8-91) इत्यादिना णित्रन्प्रत्ययः। **भावित्रम्**=विधानम्।

[अ] '**भू प्राप्तौ, आत्मनेपदी**' इति चुरादिषु (आधृषीयेषु) पठ्यते। आधृषीयत्वेनास्य णिज्विकल्पः। णिजभावपक्षे आत्मनेपदमेव, परस्मैपदमेव इति चात्र पक्षद्वयम्। णिच्सन्नियोगेनैवात्मनेपदविधानम्, णिजभावपक्षे तु परस्मैपदमेवेति **पुरुषकारे** सप्रमाणं साग्रहं च साधितम्। णिजभावपक्षे आत्मनेपदमेवास्य धातोरित्यत्र **क्षीरस्वामिना** 'याचितारश्च नः सन्तु दातारश्च **भवामहे**।' इति श्लोकः कश्चिदुदाहृतः। 'मनोरमा भा **भवते**—' इति श्लोकोऽप्यात्मनेपदानुकूलत्वेन **सुधाकरेण** भूवादिसूत्रे (1-3-1) उदाहृत इति **मा. धातुवृत्त्यादिग्रन्थात्** ज्ञायते। '**भवते** शपि तत्रैव—' (श्लो. 3) इति वदन् **देवो**ऽप्यत्रानुकूलः। '**वर्षाभ्वश्च**' (6-4-84) इत्यत्र 'वर्षासु भवति, वर्षा वा **भवते**' इति **कैयट**विवरणमप्यत्रानुकूलम्। "**अन्ये** तु **पुराणव्याकरणेषु** '**भुवो णिङ्**' इति सूत्रस्य णिङो ङकारः प्रत्ययान्तादात्मनेपदार्थः, प्रकृतौ तु केवलादिति **श्रीभद्रादिभिः** व्याख्यानात् **तन्त्रान्तर**वचनानुरोधेन सन्नियोगन्यायो बाध्यते इत्याहुः।" इति **धातुवृत्ति**वचनादात्मनेपदं णिजभावपक्षेऽपि प्रामाणिकम्, बहुवैयाकरणसम्मतं चेति ज्ञेयम्।